

Plné a krátké tvary adjektiv

Tvary adjektiv se zakončením **-ый/-ий/-ой, -ая/-яя, -ое/-ее, -ые/-ие** se v rusistice nazývají **plnými tvary** adjektiv[1]. Avšak **některá jakostní adjektiva mohou mít** vedle plných tvarů **tvary krátké nebo jmenné**, které jsou nesklonné, plní syntaktickou funkci přísudku (predikátu) a mají koncovky **-Ø (mužský rod), -а/-я (ženský rod), -о/-е/-ё (střední rod), -ы/-и (množné číslo)**, např. *молодой* (plný tvar) – *молод, молодá, молодо, молоды* (krátké tvary).

Krátké tvary nemají:

- některá adjektiva označující barvy, např. *голубой, фиолетовый, бежевый, розовый, оранжевый, светло-зелёный*,
- některá adjektiva označující zvířecí plemena, např. *вороной, буланный, гнедой* (všechna –*конь*),
- odvozená adjektiva označující intenzivní stupeň jakosti (graficky mají tato adjektiva sufixy *-ущ/-ющ-, -ейш-, -айш-, -ш-, -енн-*): *большущий, красивейший, низший, здоровенный, огромный*,
- adjektiva se sufixy *-ск-, -ов/-ев-, -н-, -о[ж]-, -л-*, např. *дамский, дружеский, дурацкий, боевой, строевой, бывалый, отсталый*.

Adjektivum **большой** má **supletivní krátký tvar**: *большой – велик, велика, велико, велики*.

Některá krátká adjektiva se vyskytují v ustálených spojeních a pořekadlech, např. *на босу ногу; по белу свету; у страха глаза велики, как сажь бела*.

Krátké tvary obvykle mají stejný lexikální význam jako plné tvary, např. *светлая ночь – ночь светла*, **avšak z hlediska sémantického jsou v použití plných a krátkých tvarů značné rozdíly**:

- krátké tvary označují dočasný, nestálý příznak, kdežto tvary plné označují stálý příznak: *ученик внимательный* ("всегда, на всех уроках") – *ученик внимателен* ("временно, в настоящий момент, на этом уроке"), *ребёнок больной* ("всегда, у него определённый диагноз") – *ребёнок болен* ("сейчас, в настоящий момент, напр., у ребёнка ангина");
- krátké tvary poukazují na nesoulad ve velikostech: *платье коротко, брюки широки, юбка мала*;

- krátké tvary vyjadřují příliš intenzivní příznak: *куртка стара* ("очень старая куртка, слишком старая куртка"), *каблук на сапогах высок*.

U většiny adjektiv přízvuk v krátkých tvarech zůstává na stejné slabice jako u plných tvarů, např. *научный* – *научен*, *красивый* – *красив*, *интересный* – *интересен*, avšak jsou taková adjektiva, v nichž dochází k posunutí přízvuku v krátkých tvarech, např. *голодный* – *голоден*, *добрый* – *добры*, *дешёвый* – *дешев*, *близкий* – *близка*. Správný přízvuk v krátkých tvarech adjektiv je vždy uváděn ve výkladových slovnících ruského jazyka nebo ve slovnících ruského přízvuku.

Končí-li kmen plného tvaru adjektiva skupinou souhlásek, dochází v **krátkých tvarech mužského rodu ke střídání a objevují se v nich vsuvné vokály -o-, -e-, -ě-, -и-**, např. *мягкий* – *мяжок*, *крепкий* – *крепок*, *смешной* – *смешон*, *нужный* – *нужен*, *полезный* – *полезен*, *сильный* – *силён*, *умный* – *умён*, *достойный* – *достоин*.

Pokud je na konci kmenu plného tvaru **-р-, -л-, -ст-**, **žádný vsuvný vokál v krátkém tvaru není**, např. *добрый* – *добр*, *наглый* – *нагл[2]*, *толстый* – *толст*, *простой* – *прост*, *чистый* – *чист*, *зубастый* – *зубаст*.

V konstrukcích se zájmenem **Вы** ve významu jednotného čísla a zdvořilého oslovení / popisu konkrétní osoby se používají **pouze krátké tvary adjektiv množného čísla**, např. ***будьте любезны, будьте добры, будьте осторожны; Вы бледны, Вы так печальны.***

Převážně v krátkém tvaru se v ruských větách používají následující adjektiva: *я доволен* (*jsem spokojen*), *я спокоен* (*jsem klidný*), *я голоден* (*mám hlad*), *я прав* (*mám pravdu*), *я должен* (*musím*), *я согласен* (*souhlasím*), *я достоин* (*jsem hoden*), *я готов* (*jsem připraven*), *я виноват* (*jsem vinen*), *я способен* (*jsem schopen*), *я рад* (*mám radost, těší mě*), *я женат* (*jsem ženatý*).

Примеры из Национального корпуса русского языка:

- *Конкуренция на рынке производителей столь велика, что товар приходится продвигать весьма нетрадиционными способами.* [Наталья Васкина. Sales promotions – наступление на регионы (2000) // «Рекламный мир», 2000.02.15]
- *Он был умён, талантлив – и известен как умный и талантливый.* [Александр Солженицын. В круге первом, т. 1, гл. 1-25 (1968) // «Новый Мир», 1990]

- *Все были к зверьку **внимательны и добры**, – и адъютант Вершков, и повар Орленев, и водитель "виллиса" Харитонов.* [Василий Гроссман. Жизнь и судьба, ч. 1 (1960)]
- – *Как дела? – **Как сажа бела**, – отвечает мне бригадир. – Вчера последний комбайн сгорел.* [Вячеслав Пьецух. Деревенские дневники // «Октябрь», 2001]
- *Вы обещали мне ответить – и **будьте любезны** держать слово!* [Наталья Александрова. Последний ученик да Винчи (2010)]